

Eğitimde İyi Örnekler Konferansı 2010

Problem Davranışlarının Kontrol Edilmesinde Doğrudan Davranışsal Danışmanlığın Etkililiği

Kaynaştırma Düzenlemesine Yerleştirilmiş Özel Gereksinimli Öğrencilerin Problem Davranışlarının Kontrol Edilmesinde Öğretmen İpucu Kağıdı ve Dönüt Vermeye Yapılan Doğrudan Davranışsal Danışmanlığın Etkililiği

Dr. E. Ufuk TİMUÇİN & Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK

Özet

Kaynaştırma özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle destek özel eğitim hizmetleri sunularak bir arada eğitilmesidir. Bu düzenlemeye yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrencilerin akademik olarak ilerlemelerinin sağlanabilmesi için davranışların yönetilmesini gerektirmektedir. Öğretmenlerin, problem davranışların kontrol edilmesinde ödülleri kullanmaktan çok ceza işlem süreçlerine yer vermeleri, davranış yönetimini güçleştirmektedir. Uygulamada sınıf öğretmenlerine ve kaynaştırma öğrencilerine nitelikli özel eğitim desteği verilememektedir. Bu durumdan hareketle kaynaştırmaya yerleştirilmiş öğrencilerin problem davranışlarının kontrol edilmesine yönelik öğretmen ipucu kâğıdı ve dönüt vermeye içeren doğrudan davranışsal danışmanlık (DDD) süreci geliştirilmiştir. Sunumda sınıftaki problem davranışlar, öğretmen ipucu kâğıdı ve dönüt uygulamasına, öğretmen ve öğrencilerin davranış değişikliklerine yönelik videolar paylaşılacaktır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı; kaynaştırma düzenlemesindeki özel gereksinimli öğrencilerin ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarını azaltmak için sınıf öğretmenlerine yapılan ipucu kağıdı ve dönüt vermeye içeren doğrudan davranışsal danışmanlık (DDD) uygulamasının, öğretmenlerin ödüllendirme davranışlarını artırmada ve öğrencilerin problem davranışlarını azaltmadaki ve öğretmenlerin artırılan ödüllendirme davranışları ile öğrencilerin azaltılan davranışlarının sürmesi, genellenmesi ve kullanılabilirliğindeki etkililiğini belirlemektir.

Çalışmanın eğitim sistemine/öğrenme sürecine katkısı:

Etkili öğretimin ön koşulu davranışların kontrol edilebilmesidir. Sınıfta problem davranışlar sergileyen bir öğrencinin bulunması hem o öğrencinin hem de sınıftaki diğer öğrencilerin öğrenme süresini azaltacağı gibi öğrenme sürecinin niteliğini de düşürebilecektir. Bu nedenle sınıf ortamında oluşabilecek problem davranışların öğretmenlerin uyarı ve eleştiri dönütleriyle sürdürülmesinin önüne geçmek gerekmektedir. Ancak mevcut sistemde genel eğitim öğretmenlerine yeterince nitelikli özel eğitim desteği sunulamamakta ya da bunun nasıl yapılabileceğinin somut örnekleri bulunmamaktadır. Bu çalışma sınıf öğretmenine sağlanması gereken davranışsal danışmanlık sürecinin belirgin ve uygulanabilir hale getirilebilmesi açısından önemlidir.

Ülkemizde özel gereksinimli öğrenciler eğitim ortamlarına davranışsal özellikleri göz önünde bulundurulmaksızın, akademik yetersizlikleri odakta tutularak yerleştirilmektedir. Ancak bu öğrenciler arasında, öncelikle davranışsal özellikleri değerlendirilerek uygun ortamlara yerleştirilmesi gereken öğrenciler bulunmaktadır. Bu öğrenciler yerleştirildikleri eğitim ortamlarında oldukça fazla problem davranışlar sergilemektedirler. Öğretmen ipucu kâğıdı özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim

ortamında yaygın olarak sergileme olasılıkları bulunan, problem davranışların ortadan kaldırılabilmesine ve dolayısıyla amaçların gerçekleştirilmesine etki edebilecektir.

Çalışmanın hedef kitlesi ve hedef kitlenin genel özellikleri (çalışmanın yapıldığı yaş grubu, sayısı, genel özellikleri):

Çalışmanın hedef kitlesi ilköğretim I. Kademedeki kaynaştırma düzenlemesine yerleştirilmiş özel gereksinimli ve sınıf ortamında problem davranışlar sergileyen öğrenciler ve onların sınıf öğretmenleridir.

Çalışma, Ankara İli'nde ilköğretim okulunda kaynaştırma düzenlemesindeki biri öğrenme güçlüğü, ikisi dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış olan iki ilköğretim dördüncü sınıf ve bir ilköğretim üçüncü sınıf öğrencisi olmak üzere üç öğrenci ve onların sınıf öğretmenleriyle yapılmıştır.

Çalışmanın yöntemi (bilginin nasıl toplandığı, uygulama süresi, grubun nasıl oluşturulduğu, çalışmada kullanılan ölçme araçları):

Çalışmada özel eğitim alanında yaygın olarak kullanılan ve deneysel çalışmalarda sınırlılıkları ortadan kaldıran tek denekli deneysel desenlerden denekler arası çoklu yoklama deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni olan ipucu kâğıdı ve dönütün etkililiğini belirlemek için aynı okulda olan ve ayrı sınıflarda görev yapan, problem davranış sergileyen öğrencileri olan üç farklı öğretmen araştırma sürecine alınmıştır. Böylece, denek öğretmen ve öğrencilerin birbirinden bağımsız olması, yani birbirlerinden etkilenmeleri kontrol edilmiştir. Ayrıca bağımsız değişkenin dışındaki etmenlerin deney sürecini etkilemesini kontrol için denek öğretmenlerin Türkçe dersindeki ödüllendirmeleri ve problem davranışlarla ilgilenmeleri incelenmiş ve denek öğrencilerin, kaynaştırma ortamına yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrenciler arasından, akademik özellikleri ile ders dışı etkinlikte bulunma olarak belirlenen ortak problem davranışı sergiliyor olmalarıyla, deneklerin işlevsel olarak da benzer olması ön koşul özellikler sağlanmıştır.

Araştırmada deneysel kontrol, birinci öğretmene ipucu kağıdı verildiğinde; öğretmenin ödüllendirme davranışı veri düzey ya da eğiminde artmaya ve öğrencinin problem davranışının veri düzey ya da eğiminde azalmaya yol açması; henüz ipucu kağıdı verilmeyen ikinci ve üçüncü deneklerin veri düzey ya da eğimlerinde değişiklik olmaması; aynı şekilde, ikinci ve üçüncü öğretmenlere de ipucu kağıdı verildikçe, verilerin eğim ya da düzeyinde benzer değişikliğin ard-zamanlı olarak tüm deneklerde gerçekleşmesi ile kurulmuştur.

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için, öğretmen görüşme formu, pekiştireç belirleme formu, motivasyon ölçümleme formu, sosyal geçerlilik belirleme formu, anekdot kayıt formu, Türkçe dersi kontrol listesi, kısmi aralık kayıt formu geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin ödüllendirme davranışlarının artırılması ve öğrencilerin ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarının azaltılması amacıyla, araştırmacı tarafından öğretmen ipucu kâğıdı hazırlanmıştır. Hazırlanan öğretmen ipucu kâğıtlarının uygulanmasından sonra, araştırmacı tarafından öğretmenlere ipucu kâğıtlarının uygulanmasına yönelik olarak dönüt verilmiştir.

Kullanılan materyaller/araçlar:

Araştırmada öğretmenlerin ödüllendirme ve öğrencilerin problem davranışlarını gözlemleyebilmek amacıyla her aşamada kamera kullanılmıştır. Kamera kullanımı için MEB'liği ve ailelerden izin alınmıştır.

Uygulamanın nasıl yapıldığı ve uygulama örnekleri /Materyalin nasıl geliştirildiği ve uygulama örnekleri:

Araştırmanın başlama düzeyi evresinde, biri öğretmenlerin ödüllendirme davranışları ve diğeri öğrencilerin ders dışı etkinlikte bulunma davranışları olmak üzere iki başlama düzeyi verisi toplanmıştır.

Öğretmenlerin ödüllendirme davranışlarının düzeyi, kısmi aralık kayıt formundan yararlanılarak kaydedildikten sonra, öğretmenlerin ödüllendirme davranışlarının sayısı, o derste öğretmenin derse başlamasından, dersi sonlandırmasına kadar oluşan betimlemeden ve betimleyerek ödüllendirme davranışlarının ayrı ayrı sayılmasıyla hesaplanmıştır.

Öğrencilerin ders dışı etkinlikle ilgilenme davranışlarının düzeyi, kısmi aralık kayıt formuna kaydedildikten sonra, ders dışı etkinlikle ilgilenme davranışlarının olduğu aralık sayısı, o derste öğretmenin sınıfa girmesinden, dersi sonlandırmasına kadarki toplam aralık sayısına bölünüp 100 ile çarpılarak, oluşum yüzdesi hesaplanması yoluyla belirlenmiştir.

Araştırmanın başlama düzeyinde, denekler arası çoklu yoklama düzeyi deseninin gereği olarak, birinci öğretmen ve öğrenciyle başlama düzeyi verileri toplanmaya başlandığında, ikinci ve üçüncü öğretmen ve öğrenciyle yoklama oturumlarında kamera kaydı yapılarak, öğretmenlerin betimlemeden ve betimleyerek ödüllendirme davranışları ve öğrencilerin ders dışı etkinlikle ilgilenme davranışlarıyla ilgili ilk verileri toplanmıştır.

Birinci öğrencide başlama düzeyi verilerinde kararlılığın sağlandığı günün ertesi günü, önceden araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen ipucu kâğıdı, birinci öğretmene verilmiştir. Öğretmen ipucu kâğıdında, öğretmenin sağaltımın yapıldığı Türkçe derslerinde kullanacağı genel kural ve ödül, o günkü derste yapılacak etkinliklere yönelik yönergeler, öğrenci etkinliğe uygun davranışlar sergilediğinde, öğrenciye verilecek ödüllendirmeler ve öğrenci etkinliğe uygun olmayan davranışlar sergilediğinde, etkinliğe uygun davranışlar sergileyen başka bir öğrenciye verilecek ödüllendirmeler ve ders sonunda, öğrenciye olumlu davranışlarının söylenmesinin ardından verilecek ödül, yazılı olarak yer almaktadır. Ayrıca etkinlik sonunda, öğrenciye verilecek ödül, araştırmacı tarafından öğretmenlere verilmiştir.

Öğretmen ipucu kâğıdının öğretmene verileceği ilk günde, öğretmenle araştırmacı okulun konuk odasında bir araya gelmiştir. Toplantının başında öğretmene, çalışmanın başlangıcından bu güne kadar, öğrencinin ders dışı etkinlikte bulunma davranışının nedenlerinin araştırıldığı ve buna yönelik olarak bir sağaltım planlaması yapıldığı söylenmiştir. Öğrencinin ders dışı etkinlikte bulunma davranışını, kendisine ne yapacağı söylenmediği için yaptığı ve bu tür davranışlar sergilediği zaman, bizim onun olumsuz davranışlarıyla ilgilenmemizden dolayı, bu davranışlarının sürdüğünün belirlendiği söylenilmiştir. Öğretmene, öğrencinin ders dışı etkinlikte bulunma davranışının ortadan kaldırılabilmesi için yapılması gerekenlerin yazılı hale getirildiği söylenmiştir. Daha sonra, araştırmacı ve öğretmen birlikte, uyumsuz davranışlar ve bu davranışların ödüllendirilmesi ve uygun olmayan davranışlar ve oluşumunda, uygun davranışlar gösteren öğrencinin davranışının ödüllendirileceğini betimleyen, ipucu kâğıdını okumuşlardır. Araştırmacı öğretmene, ipucu kâğıdında yer alan; genel kural ve ödül, etkinliğe yönelik yönerge verme, olumlu davranışı ödüllendirme, olumsuz davranış gösterdiğinde, olumlu davranış sergileyen başka bir öğrenciyi ödüllendirme ve ders sonunda öğrencinin olumlu davranışlarının her birini söyleyerek ödül verme öğelerinden oluşan öğretmen ipucu kâğıdını tanıtmıştır. Öğretmen ipucu kâğıdının öğretmene tanıtılması, öğretmen ipucu kâğıdında yer alan her bir öğenin, sınıf ortamında öğretmen tarafından nasıl kullanılacağına araştırmacı tarafından sözlü örnek durumlar verilerek açıklanmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Öğretmen ipucu kâğıdının tanıtılmasının ardından, öğretmene ne yapacağıyla ilgili olarak sorusu olup olmadığı sorulmuştur. Sorusu varsa yanıtlanmıştır. Daha sonra öğretmenden, sağaltımın uygulanacağı 10 gün boyunca, her gün 13:10-13:50 saatleri arasında yer alan 5. ders saatindeki Türkçe dersinde, öğretmen ipucu kâğıdında yer alanları uygulaması istenmiştir. Öğretmenden, ipucu kâğıdını Türkçe dersinde, öğrencinin göremeyeceği, ancak ders sırasında kendisinin görebileceği şekilde öğretmen masasında tutması istenmiştir. Bir sonraki gün 12:10- 13:10 saatleri arasında, bir önceki günün uygulamasına ilişkin dönüt verileceği hatırlatılarak, toplantı sonlandırılmıştır.

Sağaltımın uygulanacağı sonraki her bir günde, Türkçe ders planında yer alan etkinliklere göre önceden düzenlenmiş öğretmen ipucu kâğıdı, sağaltımın uygulandığı Türkçe dersinden bir gün önce öğretmene verilmiştir.

Öğretmenin, öğretmen ipucu kâğıdında yer alan öğeleri, sağaltımın 10 günlük süresi boyunca Türkçe dersinde uygulaması sırasında, 40 dakikalık ders saati boyunca, önceden araştırmacının sınıf ortamına yerleştirdiği kamera aracılığıyla kayıt yapılmıştır. Her gün Türkçe dersinin tamamlanmasının ardından, sınıf ortamındaki kamera araştırmacı tarafından alınarak, kameranın belleğindeki kayıt bilgisayar ortamına aktarılmış ve öğretmenin betimlemeden ve betimleyerek ödüllendirme davranışları ile öğrencinin problem davranışı kısmi aralık kayıt formuna işlenmiştir.

Türkçe dersinde, önceden öğretmene verilen öğretmen ipucu kâğıdındaki öğelerin, öğretmen tarafından doğru şekilde uygulanıp uygulanmadığını belirlemek amacıyla yapılan kayıt, araştırmacı tarafından sağaltım öğeleri dikkate alınarak analiz edilmiştir. Sağaltım öğelerinin analizi; öğretmenin, dersin başında öğrenciye genel kuralı ve ödülü söylemesi; her bir etkinliğe geçişte, öğrenciye kendisinden beklenilenlere ilişkin yönerge vermesi; öğrencinin yönergeleri yerine getirdiği her bir durumda, öğretmenin öğrenciyi ödüllendirmesi; öğrencinin yönergeleri yerine getirmediği her bir durumda, yönergeye uyan başka bir öğrenciyi ödüllendirmesi ve dersin sonunda, öğrencinin yaptığı olumlu davranışların her birini söyleyerek öğrenciye ödül vermesinin kayıtlardan belirlenmesi anlamına gelmektedir.

Öğretmen ipucu kâğıdı uygulamasının yapıldığı her Türkçe dersi kayıtlarının incelenmesinden sonra, araştırmacı tarafından, kayıta öğretmenin doğru veya eksik ya da yanlış sağaltım öğelerinin her biri, kaydın kaçınıcı dakikasında ve saniyesinde gerçekleştiğini ve hangi sağaltım öğesi olduğunu belirtecek şekilde gecikmiş dönüt ve pekiştireç formu'na işlenmiştir.

Ertesi gün, ipucu kâğıdı uygulamasının öncesinde, 12:10-13:10 saatleri arasındaki öğle tatilinde, araştırmacı ve öğretmen konuk odasında bir araya gelmiş ve öğretmene bir gün önce yapmış olduğu uygulamaya ilişkin dönüt verilmiştir. Dönüt verme, öğretmene kaydı izleterek, doğru şekilde uyguladığı sağaltım öğelerinin neler olduğunun ve neden doğru olduğunun söylenilerek pekiştirilmesi; eksik ya da yanlış uygulanan sağaltım öğelerinde ise olması gerekeni betimleyen ya da kendisinin yaptığı doğru sağaltım öğesi uygulamalarının örnek gösterilmesiyle gerçekleştirilmiştir.

Bulgular - Sonuçlar:

Çalışmanın öğretmenlerle ilgili bulguları;

Bu çalışma sonucunda kaynaştırma düzenlemesine yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrencilerin ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarını azaltmak için sınıf öğretmenlerine yapılan öğretmen ipucu kâğıdı ve dönüt verme uygulaması, her üç öğretmenin de ödüllendirme davranışlarını artırma etkili bulunmuştur. Öğretmenler, ödüllendirme davranışlarını 14, 16 ve 18 gün sonra azaltmakla birlikte sürdürmüşler ve iki öğretmen ise matematik dersine genellenmişlerdir.

Çalışmanın öğrencilerle ilgili bulguları;

Kaynaştırma düzenlemesine yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrencilerin ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarını azaltmak için sınıf öğretmenlerine yapılan ipucu kâğıdı ve dönüt verme uygulaması, her üç öğrencinin de ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarının azalmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu uygulama sonucunda öğrencilerin azalan ders dışı etkinlikte bulunma davranışları 14, 16 ve 18 gün sonra da azalma yönünde sürmüş ve Matematik dersine genellenmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Tüm bu bulgulara ek olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı ipucu kâğıdı ve dönüt verilerek yapılan danışmanlığın kullanılabilirliği hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir.

Yorum ve Değerlendirme:

Araştırmanın öğretmen davranışlarına ilişkin bulgularına göre; ipucu kâğıdı ve dönüt verme uygulaması öğretmenlerin ödüllendirme davranışlarını artırmalarında ve azalarak sürdürmelerinde etkilidir. Ayrıca DDD öğretmenlerin üçte ikisinin ödüllendirme davranışlarının matematik dersine genellenmesinde etkili olmuştur.

Araştırmanın öğrenci davranışlarına ilişkin bulgularına göre ise ipucu kâğıdı ve dönüt verme uygulaması her üç öğrencinin de ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarının azaltılmasında ve sürdürülmesinde

etkilidir. Ayrıca DDD'lığın öğrencilerin tamamında azaltılan ders dışı etkinlikte bulunma davranışlarının matematik dersine genellenmesinde etkili olmuştur.

Bu araştırmanın sonuçları ipucu kağıdı ve dönüt verme uygulamasının öğretmen ödüllendirmelerini artırma ve öğrencilerin problem davranışlarını azaltma, sürdürme ve genellemede etkili olduğunu gösteren yurt dışındaki araştırmalarla paralellik göstermektedir (Watkins-Emonet 2000; Noel, Duhon, Gatti, Connell, 2002; Freeland, 2002; Munton 2004).

Bu araştırma, Munton (2004)'un yaptığı çalışmada ileri araştırmalara yönelik gerekliliği vurgulanan DDD'lığın planlanmasından dolayı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın özgün yanı öğretmen ipucu kâğıdı ve öğretmenlere kendi yaptıkları davranışlar izletilerek dönüt vermenin birlikte uygulanmasıdır.

Bu çalışmada problemi tanımlama ve problem analizi aşamaları, alan yazında yer alan örneklerinden farklı olarak tamamen araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni Türkiye'deki genel eğitim sınıf öğretmenlerinin, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitimi ve sınıf kontrolü becerileriyle ilgili olarak aldıkları eğitimin sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada öğretmenlerin ödüllendirme davranışları, sağaltım evresi boyunca oldukça dalgalı veri yolu gözlenmiş ve verilerin eğimi azalmıştır. Bu durumun öğrencilerin daha uzun süreli sınıfa uygun davranışlar sergilemeleri sonucunda öğretmenlerin ödüllendirme davranışlarını azaltarak sürdürmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ayrıca öğretmenlerin ödüllendirme davranış sayıları açısından kararlılık sağlanamamakta ve grafikte dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır. Bunun durumun danışmanlığın yapıldığı Türkçe dersinde yer alan farklı tür etkinliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma bulgularından hareketle, özel eğitim danışmanlarına ve gezici özel eğitim öğretmenlerine kaynaştırmış öğrencilerin davranışlarının kontrol edilmesinde ipucu kâğıdı ve dönüt vermeyi içeren DDD'lığı kullanmaları önerilebilir. Yine araştırma bulgularından hareketle kaynaştırma düzenlemesindeki öğrencilerin davranışsal problemlerinin sağaltılmasında DDD sürecinde yer verilen basamakların izlenmesi önerilebilir. Bu çalışmada ipucu kâğıdı ve dönüt vermeyle yapılan DDD'nin etkinliğine bakılmıştır. İleri araştırmalarda doğrudan öğretimin farklı öğelerinden oluşan danışmanlık sürecinin etkinliğine bakılabilir.

Bu çalışmada kullanılan öğretmen ipucu kağıdı ve dönüt verme uygulaması sınıfta kaynaştırılmış özel gereksinimli öğrenci bulunan öğretmenlerinin ödüllendirme davranışlarının artmasına ve dolayısıyla da öğrencilerin problem davranışlarının azalmasına neden olmuştur. Bu durum öğrenme sürecinde niceliksel ve niteliksel olumsuzlukların oluşmasına neden olabilen problem davranışların sınıf öğretmeni tarafından kontrol edilebilmesi açısından oldukça anlamlıdır.

Ülkemizde 2006 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile kaynaştırma düzenlemesinin, özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte her türlü okul kademesinde ve yaygın eğitim kurumlarında eğitimlerini sürdürmelerine dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulaması olduğu hükme bağlanmıştır. Ancak kaynaştırma düzenlemesindeki özel eğitim ve destek hizmetlerinin ne şekilde yürütüleceği açık değildir. Öte yandan var olan sistemde genel eğitim sınıf öğretmenlerine özel gereksinimli öğrencilerinin gereksinimlerine yönelik hizmetler sınırlı şekilde verilebilmektedir. Bu çalışma ve çalışmada geliştirilen ipucu kağıdı ve dönüt verme süreci ile ülkemizdeki kaynaştırma düzenlemesindeki öğrencilerin davranışlarının kontrol edilebilmesini sağlayacak nitelikte destek özel eğitim hizmetlerinden birisi olan danışmanlık uygulaması örneklemekte ve gezici özel eğitim öğretmenin ne tür bir danışmanlık hizmeti sunacağına ışık tutmaktadır.

Başvurulan kaynaklar:

- Choate, J.S. (2000). **Successful Inclusive Teaching**. "Proven Ways to Detect and Correct special Needs." (Dördüncü Baskı).Boton. Allyn and Bacon.
- Feldman, E.S. ve KRATOCHWILL, T.R. (2003). Problem Solving Consultation in Schools: Past, Present and Future Directions. **The Behavior Analyst Today**. Volume 4, No.3
- Hallahan D.P. and KAUFFMAN J.M.(2003) **Exceptional Learners**. Introduction to Special Education. (Dokuzuncu Basım). Boston. Allyn and Bacon.
- Jefferson, G.L. (2001). **An Evaluation of the Generalized Effects of Training Teachers of Young Children to Use Functional assessment in Combination with Behavioral Consultation to Remediate Problematic Classroom Behaviors**. Ph. D. Thesis. University of Oregon.
- Kratochwill, T.R. ve Bergan, J.R. (1990). **Behavioral Consultation in Applied Settings**. Springer.
- Little, E. Hudson, A. ve Wilks R. (2002). The Efficacy of Written Teacher Advice (Tip Sheets) for Managing Classroom Behaviour Problems. **Educational Psychology**, Vol. 22, No. 3
- Munton, S.Y. (2004). **Uncovering the Most Effective and Cost Beneficial Methods of Consultation in Terms of Disruptive Behavior, Treatment Integrity and Social Validity**. Ph. D. Thesis. University of California.
- Noel G.H., Duhon G.J., Gatti S.L., Connell J.E., (2002) Consultation, Follow Up, and Implement of Behavior Management Interventions in General Education, **School Psychology Review**, 2002 Vol.31, Issue 2
- Özyürek, M. (2005). **Olumlu Sınıf Yönetimi**. (Birinci Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pisciotta, BS (2001) **Using Functional Assessments and Treatments Based on Direct Observations of Students Identified with Emotional and Behavioral Problems**, Master's of Arts in School Psychology. Stephen F. Austin State Universtiy.
- Shapiro, E.S. ve KRATOCHWILL T.R. (2000). **Behavioral Assessment in Schools: Theory, Research and Clinical Foundation**. (2. Baskı). New York. Guilford Publication Inc.
- Smith, T.E.C., Polloway, E.A., Patton, J.R., ve Dowdy, C.A. (2001). (Dördüncü Baskı). **Teaching Students with Special Needs in Inclusive Settings**. Ally and Bacon.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). **İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yönetmeler, Teknikler**. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Watkins-Emonet, C.E. (2000). **Evaluating the Teaching Components of Direct Behavior Consultation on Skill Acquisition and Generalization in Head Start Classrooms**. Ph. D. Thesis. Mississippi State University.
- Watson, T.S. ve Robinson, S.L. (1996). Direct Behavioral Consultation: An Alternative to Traditional Behavioral Consultation. **School Psychology Quarterly**. Vol. 11, No.3, 267-278